

KULTŪRA

MENAS ✪ LITERATŪRA ✪ MOKSLAS

Prieš tuštybės bedugnę

Vilniaus universitetui paskelbus lyčiai jautrias kalbos gaires, pamaniau, kad kažkas supainiojo datas ir pagarsino tekstą, skirtą balandžio 1-ajai. Necituosiu tų gairių, nes jas nesunkiai galima susirasti internete, o ir perskaityti neužtruks, tekstas nėra ilgas. Tik štai kaip suvokti visa tai, kas ten parašyta... pirmoji mintis, šovusi į galvą – čia veikiausiai bus Orwello aprašyta „naujakalbė“ arba kažkas panašaus į ją. Nes būtent Orwellas ir rašė apie kalbą, kurioje naikinamos sąvokos, giminės, lytys ir prasmės, metaforos ir potekstė. Ir ne šiaip sau naikinamos, o tam, kad žmonija taptų paklusni, nuspėjama ir lengvai valdoma.

Taigi jei patriarchalizmas, paternalizmas ir visos kitos su tėvo-vyro kaip autoriteto ir galios simbolio įkūnytoju siejamos prasmės yra visuotinai pasmerktos kaip atgyvenusios, nėra ko džiaugtis ir feministėms. Nes ir feminizmas nebėra toks, koks buvo savo pradžioje. Ir jis, patyręs savo šlovės valandas, patiria ir savo nuopuolį ir atsigrėžia prieš moteriškumą kaip prieš humanizmą apskritai. (Ginti abortą ir surogatinę motinystę toli gražu net tas pats, kaip kovoti dėl balsavimo teisės ar teisės į vienodą darbo užmokestį).

Taigi naujakalbės reiškiniai, kuri vis dažniau šmėsteli viešumoje, mums siūlo atsikratyti giminių ir lyčių ir pereiti prie to, ką vadiname niekatraja gimine. Gal ir gerai? Juk tos priešingos lytys – vienas vargas. Jos tokios skirtingos!.. Ir kartu – tokios unikalios, nes būtent abi sudaro nedalomą žmogaus esybę. Abi. Ne po vieną. Jų skirtingumas yra jų jungties pagrindas.

Prisiminiau jau labai seniai skaitytus „Feminizmo ekskursus“, kur vienos autorės tekste moteris lyginama su tamsiu vandeniu, inertiškumu, miegu, iš kurio sunku prabusti. Tamsus vanduo – tai ir kūno atmintis, ateinanti iš amžių glūdumos, kai žmogus tebuvo besiformuojanti, evoliucionuojanti medžiaga, ir galbūt moteriškoje atmintyje tas pradas išliko gilesnis ir stipresnis. Kartu su medžiagos inercija. Noru pasilikti tamsoje, amžinybėje, kur nėra nei pradžios, nei pabaigos.

Bet turbūt tai galima apibrėžti kaip bendražmogišką jauseną – tą instinktyvų norą grįžti į pradžią. Nes žmogui kaip sąmoningai, maistančiai ir pasirenkančiai būtybei toks kelias užkirstas – jis seniai jau nebėra medžiaga, iš kurios paklusniai formuojama tai, ko užsigėdžia aukštesnės jėgos. Perkeisti žmogų į tobulą pavidalą gali tik jo Kūrėjas. Tasai, kuris žmogaus nekūrė, gali žmogų tik sugadinti. Taigi ar verta stebėtis tuo, ką girdime ir matome šiandien? Kad mus norima pagadinti ir padaryti iš mūsų pajuokos vertus padarus?

Neturėk lyties, giminės, kalbos, tėvo, motinos, Tėvynės, Dievo, sąžinės, gėdos, namų, meilės. Bet būk laisvas prieš tuštybės bedugnę, kuri žvelgia į tave aklomis akimis.

Renata Šerelytė

Algirdo Šeškaus nuotr.

TAMSAI ŽALI SAPNAI

*Už lango ošia maumedis,
ir vaizdas tamsiai žalias,
mėnulio spinduly,
vidurnakčio vėsoj atšalęs,
išskleidęs lakų debesį –
juodos žuvėdros sparną,
praskrieja jūros viesulas
pro vienišą vasarnamį,
nors tamsūs jo sapnai,
bet jie apyaušry nublanks –
išvysi byrančią virš upės
baltažiedę lanksvą
ir tiltą, jūroj pūvanti,
užlietą šalta saule,
su juoda vėliava,
kuri šlamės tau vis tamsiau.*

Judita Vaičiūnaitė

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Prieš tuštybės bedugnę • 2-as psl. Rita Nomicaitė. „Reikia aistros, žingaidumo ir kūrybingos dvasios“/Pokalbis su Rusne Mataityte • 3-as psl. Judita Vaičiūnaitė. Anapestai • 4-as psl. Janina Survilaitė. Toli nušvitęs „Literatūros pamokų“ šviesulys • 5-as psl. Astrida Petraitytė. Solidžiu leidiniu pristatomas dailininkas Vytautas Kasiulis • 6-as psl. Algis Vaškevičius. Nuotraukose – svarbiausi Istorinės Prezidentūros gyvavimo momentai • 7-as psl. Ieva Marija Mendeikaitė. „Iš laikinosios į šiuolaikinę“ • 8-as psl. Kultūros kronika

Kitame numeryje: Įspūdingi skulptoriaus Edmundo Frėjaus darbai
• Gintaro Varno spektaklis „Naujas puikus pasaulis“: laisvė ar laimė?

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2021 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniui „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje“

Redaguoja Renata Šerelytė renata.serelyte@gmail.com • Maketuoja Jonas Kuprys

„Reikia aistros, žingeidumo ir kūrybingos dvasios”

Kalbiname smuikininę, Nacionalinės Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų mokyklos mokytoją, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos profesorę **Rusnę Mataitytę.**

Rita Nomicaitė

Gal pradėkime nuo šiandieninių, artimiausių jūsų profesinių rūpesčių – mokinių ir studentų „treniravimo“ kursams. Ar pati šiuo metu rengiatės koncertams?

Pedagoginis-trenerio darbas niekada nesibaigia, nes jauni žmonės, kurie siekia didesnių tikslų, nuolat labai daug dirba ir jiems reikalinga pagalba ruošiantis tarptautiniams konkursams arba meistriskumo kursams. Aš pati, būdama mokinukė ir studentė, neturėjau tokios pedagogo priežiūros ir tik gerokai vėliau sužinojau, kaip intensyviai buvo ruošiami būsimi laureatai Rusijoje. Noriu suteikti profesionalią pagalbą savo mokiniais, nes man pačiai jos labai trūko.

Taip pat ruošiu porą programų ateinančių metų koncertams, o šiais metais džiaugiamės su „Kaskadų“ trio galintys dalyvauti mūsų Alma Mater (jei galima tokį garbingą pavadinimą suteikti mokyklai), M. K. Čiurlionio menų mokyklos 75 metų jubiliejiname koncerte ir lapkričio mėnesį Nacionalinės filharmonijos rengiamame koncerte Anatolijui Šenderovui atminti. Dėl pandemijos jis jau dukart buvo perkeltas...

„Kaskadų“ muzikavimas, kaip kolegos tvirtina ir ką pati nuolat patiriu, visada sukuria džiaugsmą. Stebėtina, kad trio sudėtis per kelis dešimtmečius nesikeitė. Ansamblyje su jumis groja Edmundas Kulikauskas (violončelė) ir Albina Šikšniūtė (fortepijonas). Kokiomis aplinkybėmis jūs visi susipažinote? Su Albina gyvenote viename bendrabučio kambaryje, kai studijavote Maskvos konservatorijoje, Edmundas taip pat ten studijavo.

Mūsų trio tuoj švęs 25 metų gyvavimo jubiliejų, nes pirmą koncertą pagrojome 1997 metais. Visi trys tuo pačiu metu studijavome Maskvoje, nors ten kartu grojome tik su Albina Šikšniūte. Buvome su Albina ne tik viename kurse, bet ir gyvenome viename bendrabučio kambaryje, todėl esame visomis prasmėmis labai susigrojusios (šypsosi). O pabandę groti su Edmundu pajutome, kad mūsų temperamentai panašūs ir puikiai sekasi rasti bendrą interpretacinį raktą įvairaus stiliaus muzikai atlikti. Matyt, esame nekonfliktiškos asmenybės, jei per 25 metus sugebėjome nesusipykti ir į skirtingas puses neišsivaikščioti ir, be abejo, patiriame didžiulį džiaugsmą kartu muzikuodami.

Gal maloningiesiems skaitytojams priminkime, kad sovietų laikais studijuoti užsienyje nebuvo leidžiama, tad vienintelė galimybė praplėsti akiratį buvo Maskvos ir (anuo met) Leningrado konservatorijose. Ten prabėgo gražiausi daugumos žymiausių (dabartinių 50-mečių) lietuvių muzikų jaunystės metai. Kaip jums viskas atrodo šiais laikais? Ar pavyktų įvardyti svarbiausias, giliausias meninio gyvenimo pamokas? Įskaitant ir tuos dalykus, ką darote kitaip?

Studijos Maskvoje suteikė nepaprastai daug impulsų ne tik tiesiogiai per specialybės ar muzikos istorijos pamokas. Aišku, buvo didelė laimė patekti į pasaulinio lygio muzikų kalvę, kurioje konkurencija tarp studentų skatino labai pasitempti, be to,

visada norėjosi garbingai atstovauti Lietuvai. Studentų tarpe teko sutikti tikrų eruditų, žmonių fanatiškai atsidavusių savo pašaukimui, be vargo galinčių kiaušų naktį praleisti prie fortepijono. Žinios, įgytos Maskvoje, davė labai stabilų profesinį pagrindą, kurio pagalba tolesnėje koncertinėje ir pedagoginėje veikloje lengvai išsivindavau ir visai naujas interpretacines kryptis. Pavyzdžiui, autentiškai atliekamą baroko epochos muziką arba ekstremalų modernizmą ir visas su jo atlikimu susijusias technikas, su kuo studijuojant Rusijoje, be abejo, neteko susidurti.

Be abejonės, ir išgirsti koncertai (nepamiršamas Čaikovskio konservatorijos salės studentų šturmas, siekiant išgirsti 80-metį pianistą Vladimir Horowitz), iš rankų į rankas einantys įdomiausi muzikos įrašai, parodos, kurios atsilimo laikotarpiu jau buvo atvežamos į Maskvą (Louvre ekspozicija, šveicarų menininko Jean Tinguely autorinė paroda, Gustav Klimt) – visa tai labai plėtė akiratį ir inspiravo ieškoti savojo kelio.

Smuikininė Rusnė Mataitytė.

Martyno Aleksos nuotraukos

Ar padėjo savąjį smuikininės kelią tiesti gyvenimas ir darbai Oksforde bei Londone? Su kokiais profesiniais ir apskritai kultūriniais iššūkiais ten susidūrėte?

Be abejonės, pažintis su kita kultūra, o angliškoji nuo vokiškos ir lietuviškos tikrai labai skiriasi, suteikė naujų iššūkių ir impulsų bei privertė įvertinti gyvenimo Lietuvoje privalumus.

Britų muzikantų gyvenimas be galo intensyvus, koncertų begalės, atstumai gigantiški, orkestrai valstybės yra finansuojami minimaliai, turi užsidirbti vos ne kasdien gromami skirtingas programas. Todėl britai yra skaitymo iš lapo čempionai ir reagavimo greičiu turbūt jiems negali prilygti niekas, tačiau gilią meninio turinio prasmes rasti, lekiant per gyvenimą greitojo traukinio tempu, be galo sunku, o gal ir išvis neįmanoma... Todėl, pvz., šiuo metu vienas žymiausių dirigentų pasaulyje Teodor Currentzis sąmoningai pasirinko gyventi ir dirbti Rusijoje, gastroliuoja su neįtikėtinai išraiškos, skambesio ir emocinio turinio pasiekusiu savuoju *Musica Aeterna* orkestru. Jis nori dirbti ten, kur laikas dar nėra vienintelė valiuta... tokių vietų muzikiniame pasaulyje beveik nebėra...

Muzikos pasaulyje laiko sąvoka yra pagrindinė, tiek kalbant apie kūrinio studijoms ir repeticijoms skirtas valandas, tiek apie paties kūrinio tėkmę. Koks jūsų, menininkės, santykis su laiku? Kadangi pavargusi nuo muzikinės veiklos tapote, įdomu, kaip nusakytumėte muzikos ir dailės laiko savitumus?

Grynoji kūryba, o mano atveju tai yra tapyba, reikalauja ne tik tam tikro skaičiaus iš dienos tėkmės išskvotų valandų, bet ir dvasinės ramybės su ilga interliudija... Nesu dailininkė profesionalė, todėl mano kūrybinis procesas žymiai lėtesnis... aš turiu ne tik sugalvoti, ką norėčiau nutapyti, bet pakeliui eksperimentuodama nuspręsti, kaip tai padaryti. Savo muzikės veikloje aš jau galiu paskaičiuoti, kiek laiko pareikalaus konkretaus kūrinio paruošimas. Tačiau turėti galimybę po kelerių metų grįžti prie jau gerai išstudijuoto kūrinio yra nuostabu, nes gali pažvelgti į jį visai kitomis akimis. Juk visiems žinoma, kad neįmanoma du kartus įbristi į tą pačią upę. Gyvenimo patirtis, tuometinė dvasinė būklė, net konkretus metų laikas turės įtakos to kūrinio interpretacijai. Aš stengiuosi negroti kūrinį, kurie man savo turiniu, stiliumi ar kitaip svetimi. Turiu emociškai ir intelektualiai žavėtis atliekama kompozicija, nors muzikos neskirstau į vertingą ir nevertingą pagal žanrus ir stiliistiką. Man, pvz., Stingo sukurtos ir nuostabiai atliekamos dainos yra nepaprastai vertingos. Tačiau apibendrinant: laikas yra reliatyvi sąvoka ir net jo tėkmė įvairiais gyvenimo tarpais jaučiama skirtingai. Šiuo metu jis lekia žaibo greičiu ir ta nenumaldoma, tarytum sraunios upės tėkmė verčia vertinti kiekvieną akimirką ir nebešvaistyti nė minutės veltui...

Nukelta į 3 psl.

JUDITA VAIČIŪNAITĖ ANAPESTAI

Algirdo Šeškaus nuotr.

1

Dar išgirsti man leisk
šitą nemigos giedantį strazdą
mėlynžiedžių alyvų kvėpėjimo,
rūko naktim,
kai balkonas senamiesty
virsta į mažą estradą,
kai beribis aušros horizontas,
dar man neatimk
šito nemigos aukšto pasaulio,
kai blyškūs žvaigždynai
tebespindi į širdį
vienatvės šventoj valandoj,
kai prabundantis miestas
alyvinį dangų išdidina,
kai suūžia po tiltais
skaidrėjantis upių vanduo.

2

Kalendoriai
su Vilniaus senamiesčio
gatvių planais,
kalendoriai
su bronziniais mušančiais
mirusių laikrodžiais,
šimtamečiai vijokliai,
voratinklių raštais plonais
kiemo arką apraizgę,
atgal į namus
nebeleidžiantys,
man baisu jūsų šlamesio –
auga ant stalo krūva
užmirštų, išrašytų,
nublukusių saulėj bloknatų
su kurčiais telefonais,
tuščiais adresais –
krūvina
praeitis,
jau pavirtusi strofomis,
po ūkanotu
atminties dangumi,
kai diena,
prisipildžius kartybės,
kris geltonu lapu
ant užsnūdusios kariatidės.

3

Vėl kirpyklos kvadratiniam veidrody
keiskitės,
metų laikai,
atspindėkit purių chrizantemų
rusvėjančias garbanas
vazoje
ir tą veidą, kurį,
troleibusui atūžus,
tamsoj palikai,
įvažiavus į lapkričio naktį –
bežvaigždę, bevaisę,
bedvasę;
vėl kirpyklos kvadratiniam veidrody
kerpamas krisk,
liūdesy,
vėl užmiršk, kaip diena po dienos
mus beviltiškas nerimas
vijos,
vėl apgobk chrizantemų krūmyną
šarmos nėriniais,
ko delsi:
tie praeiviai, tos gatvės, tie miestai –
jau prieblandos veidrodžio
vizijos.

4

Tai atodrėkio gyvas vanduo –
tai čelestą, čelestą, čelestą
išgirstu,
tai į smegenis laša šviesa
nuo snieginių stogų,
čia neleista tylėti
lyg marmuro kaukei ant sienos,
čia leista
gaivalingai dainuoti
iš džiaugsmo giedroj
be jokių pastangų.

Tai begonijos degantį žiedą
regiu besiskleidžiant,
palangėj
mažas molio vazonas
su žemės kvapu,
tai dienos vidurys, –
nors atodrėkio saulė
nušvinta virš miesto
šaltai dar ir blankiai,
spinduliais tartum gebenėm
raizgo
pravertas balkono duris.

Gėlės senuose portretuose

Įsegtos į plaukus
tulpės, pakalnutės, astros,
juodas kaspino aksomas,
nėriniai ir perlai,
akys iš tamsių auksinių rėmų –
gyvos aistros,
likusios iš nebūties
jaunystės nykia pergalei...

Rožės tarp krūtų,
dar skleidžiančios miglotą kvapą,
rožės, degančios po dulkėmis
baroko saulėj,
tebežydit drobėj,
mestos kažkuomet į kapą,
sėklom spinduliuavę iš gilybės
tauriai, blausiai...

Gėlės senuose portretuose –
o graškios puokštės
sapno veidrodžiuos,
o jūs, kurios prieš vėją puošetės...

Atkelta iš 2 psl.

Tikriausiai todėl, kad jaučiate laikmečio pulsą, nevenigate modernios muzikos, tiksliau sakant – jos griežiate labai daug, regis, ji sudaro jūsų repertuaro pagrindą? Tiek muzikuojant su įvairiais ansambliais – „Kaskadomis“, „Lietuvos ansamblių tinklu“, būnant (jau iširusio) šiuolaikinės muzikos ansamblio „Gaida“ artiste. Ir, žinoma, solistės kelyje. Pianistas Daumantas Kirilauskas, klausiamas, kodėl dabartinės muzikos imasi, atsakė – todėl, kad esąs šiuolaikinis žmogus, antai, vairuojąs automobilį. Jūsų potraukį ir skonį 20–21 a. muzikos spektrui galbūt ugdė menininkai tėveliai?

Be abejonės, šiuolaikiniais nepriklausomais menininkais skatino domėtis tėveliai. Tėtis [Povilas Mataitis – red.] draugavo su klasikais jau dabar tapusiais Broniumi Kutavičiumi, Osvaldu Balakausku ir Feliksu Bajoru, kurie tuo metu buvo labai prieštaringai vertinami. Su Broniumi Kutavičiumi ir Osvaldu Balakausku mamytė [Dalia Mataitienė – red.], ryški menininkė-scenografė, dirbo ir teatre. Su Kutavičiumi ir režisieriumi Jonu Vaitkumi Kauno

dramos teatre pastatė operą-poemą pagal Sigitą Gedos tekstą „Strazdas – žalias paukštis“. Vėliau tų pačių autorių buvo sukurtas ir kino filmas. Aš su modernia muzika užaugau ir su ja visada siejosi mano kaip atlikėjos interesų laukas.

Lietuvių kompozitoriai, jūsų asmenyje jausdami kūrybinių virpesių palaikymą, yra jums patikėję daugelį premjerų kaip solistėi. Ne kartą jau pati bendravote su minėtais mūsų moderniosios muzikos klasikais; spėju, kad jums artimų autorių sąrašą pratęstumėte. Ką jie, kalbėdami apie savo veikalų interpretacijas, akcentuodavo? O kas didžiausias iššūkis dabartinės muzikos pasaulyje yra jums?

Feliksas Bajoras yra išskirtinai tikslus savo muzikos turinio realizavimo atžvilgiu. Galima sakyti, kad jis tiesiog pats groja atlikėjo rankomis. Anatolijus Šenderovas taipogi nepaprastai angažuotai dirbdavo su atlikėjais, kartu ieškodamas tembrinių pustonų, o kartais net teatrinių efektų.

Vykintas Baltakas, pats būdamas atlikėjas-di-

rigentas, taikliai nusako savo kūrinio atlikimo trajektoriją, kaip ir Raminta Šerkšnytė, kuri labai tiksliai girdi kiekvieno savo veikalo garsinio turinio spalvas.

Tačiau Bronius Kutavičius ir Osvaldas Balakauskas palikdavo labai daug laisvės atlikėjams ir kiekvienas naujas, talentingas prisilietimas prie jų kūrybos sukuria naujas interpretacines sinapses.

Šiuolaikinė muzika turi neįtikėtinai plačią įvairiausių atlikimo technikų skalę, todėl norint ją kybiškai atlikti, reikia būti pergrojus begalę muzikos. Kuo techniškai labiau pajėgus yra klasikinės muzikos atlikėjas, tuo lengviau jam įsisavinti ir modernios muzikos kalbą. Reikia tik aistros, žingeidumo ir kūrybingos dvasios, nes šiuolaikiniuose kūrinuose gerokai mažiau nusistovėjusių šampų. Didžiulis džiaugsmas būti kūrinio gimimo liudininku ir aktyviausiu to švento akto dalyviu...

Ačiū už pokalbį!

Toli nušvitęs „Literatūros pamokų“ šviesulys

Poetė Ramutė Skučaitė

Janina Survilaitė

Lietuvos rašytojų sąjungos projektas „Literatūros pamokos“, kurį finansavo Lietuvos kultūros taryba, internetinėje pasaulio lietuvių padangėje sužibo kaip ilgai laukta ir nesitikėta žvaigždė. Tautos rašytojai šį kartą prabilo rimta kūrybinės įtaigos ir išmonės tema, laisvai ir atvirai, nesaistomi jokių politidėjinių-cenzūrinių nurodymų, iškalbėjo lietuviškos literatūros gilią vidinę prasmę, gynė išmintingai prasmingą lietuviškos kultūros vaizdumą ir bendražmogišką privalumą kūryboje.

Keista, kad tokią išmintį, kai nuo skausmų suvargusią širdį gali atgaivinti gimtasis tautinės kultūros palikimas, pirmasis man aiškino iškilius Berno universiteto slavų-baltų katedros vedėjas, puikus lietuvių kalbotyros tyrinėtojas ir žinovas profesorius P. J. Locher: „*Seną ir unikalią savo istoriją turinti Europos šiaurės rytų šalis Lietuva turi savo istoriją didžiulę, kuri išskirtinę literatūrą ir teisėtai stovėti priešakinėje pasaulinės literatūros gretose*“.

Taip visada sakydavo jis savo studentams ir porą dešimtmečių iki savo mirties (2020 m.) visą nuoširdų mūsų kolegiškos draugystės laiką vis iš naujo man pakartodavo. Gal dėl to visada susijaudinu, kai Lietuvos provincijos bibliotekose pamatau aukštai iškabintus rekomenduojamų skaityti knygų sąrašus, kuriuose tarp 20–30 knygų paminėta tik viena lietuviška... Dar baisiau, kai įsitikinau, kad tame 20–30 užsieniškų knygų būryje surašyta pusė nedovanotino menkumo ir primityvumo kūrinėlių, nuo kurių tautiškai nusiteikę, apsiskaitę ir išsprusę tėveliai turėtų savo atžalas ginti lyg nuo maro bacilos...

Toli nuo Tėvynės gyvenantys ir literatūrą mylintys, mes, emigrantai, su giliu širdies virpuliu iš klausėme mylimų Tautos kūrėjų „Literatūros pamokas“, buvome pakėrėti jų dvasinės tikrovės išmanymu užčiuopti tokius tautinius kūrybinius turus, kuriais gyvena ir džiaugiasi viso pasaulio kūrėjai, ko iš jų laukia kelių kartų Lietuvos skaitytojai.

Publicisto istoriko J. Brazausko knygoje apie B. Sruogą (2021), tautos rašytojo ir dramaturgo Sruogos pasakyti žodžiai, kad „*Menas turi pažadinti širdyje viską, kas priklauso amžinybei... kad emocijos turi plaukti iš idėjų, o ne, atvirkščiai, idėjos iš emocijų*“, – neįkainojama chrestomatinė jokioms laiko srovėms ar santvarkoms nepavaldi tiesa.

Niekas nepaneigs, kad „Literatūros pamokose“ išsakytos mintys ypač prasmingos šiandien, siekiant pakelti lietuvišką meną iki taip būtino aukštesniojo gėrio. Galbūt tam prireiks laiko, nes laimė ir nedalia panašios tuo, kad ir vienai, ir kitai įsisąmoninti reikia trukmės, tačiau tikrasis grožis perkeičia tikrovės tekstūrą, o bereikšmio saldiklio ir nepelnytus

laimės pojūčio vaikymasis visada yra pavojingi spąstai ir tiesiausias kelias į kartėlį, gailestį ir nusivylimą menu apskritai.

Prieš 30 metų įsijungusi į doriosios demokratinės vakarietiškos kultūros patyrimo mokslą perėmusios mūsų Tautos dalies – IŠEIVIJOS – gretas, supratau, kaip naujo šimtmečio visai kitokio statuso emigranto, negu pokarinis karo pabėgėlis, lietuvių kūryba privalo būti reikšminga Tautos istorijos teisingo supratimo iškėlimu ir įvertinimu. Tik tada mūsų nacionalinė literatūra ir kalba turės prasmingą išraišką prigimtosios vietos pajautimu, kai kūrėjui *kiekvienas pievos kupstas ir kelio akmuo turės savo vardą, o savasties vaizduotė matys daiktus ir veidus, lyg pamatinius istorijos branduolius, dalyvaujant pačio gyvenimo būvime...* Tokius kūrybos stebuklus patvirtina savo „Literatūros pamokoje“ prof. Viktorija Daujotytė, lygindama trijų vienos kartos lietuvių rašytojų kūrybą.

Savo beletristika iš dalies lyg ir žemyn besiriantčiam XXI amžiui visai nereikalingos dabartinių jaunų emigrančių temos (t. y. ištekejusių už milijonierių pribloškiančiai sotaus, turtingo gyvenimo aprašymai, kurie dar vis savo nuodais pasaldina naiivius skaitytojus, o dabartiniai literatūros kritikai, gaila, dar vis tokią „kūrybą“ vertina ir suteikia nepelnytus apdovanojimus). Džiaugiuosi, kad tokios kūrybos dalimi niekada nebuvau ir nebūsiu, nes kūrybos patriotinio skambesio tekstai man nurodo į kūrybą žiūrėti atviromis akimis, širdimi ir palankumo žmogiškumui nuojautomis.

Emigracija ir du dešimtmečius trukęs bendravimas su senuoju Šveicarijos lietuvių elitu man atvėrė naują erdvę, kurioje pasijaučiau įpareigota kur-

ti tik reikšmingus kūrinius, ir tai nelaikau atsitiktinumu, o man, kaip Lietuvos laisvės kovotojų dinastijos palikuonei, paskirta Aukščiausiojo misija ir pareiga neatidėliotinai pasakyti apie mūsų išeivijos protėvius istorinę tiesą, įamžinti Jų skaudų likimą vienintelės mūsų bendros Tėvynės kovotojų už laisvę garbės puslapiuose. Ypač kai niekas kitas apie juos, jau mirusius, nepapasakos, neižiūrės ir neatmins Jų aukos ir Jų tautiško patriotiško orumo ir ištikimybės vienintelei Tėvynei svetimame krašte.

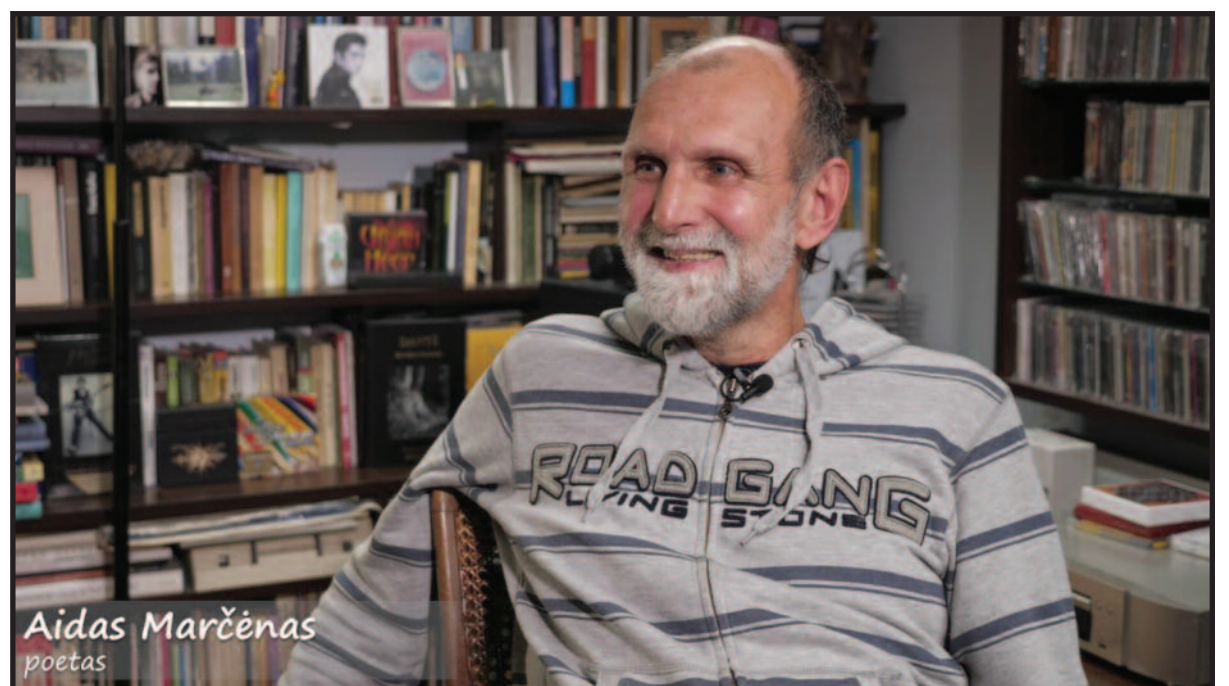
Išeivijos archyvuose, karo pabėgėlių dienoraščiuose, patriotiškos 50-metės veiklos aprašymuose vaizdžiai atsispindi tikrosios tautinės tvirtybės portretai, šventa ištikimybė ir bendrystė, tiesa ir tikėjimas. Tokias, tikrąsias vertybes lietuviškoje kūryboje patvirtina ir rašytoja Renata Šerelytė savo „Literatūros pamokoje“, nuoširdžiai paaiškindama brandaus, idėmiai besiklausančio, klausiančio ir nesisten-giančio mokyti kitus žmogaus/kūrėjo vertybines taisykles. Rašytoja sako, kad kūrėjui yra be galo daug galimybių sukurti kultūrinį tekstą dar ir todėl, kad jis nuolat jaučia ir savo krikščioniškosios tautos meilės artimui būtinumą ir buvimą šalia.

Pradėjusi aprašinėti vaizdus iš skaudaus išeivijos istorinio palikimo, supratau, kad toks jausmas, kaip išeivijos ištrūkimo iš svetimybės neįmanomybės pojūtis, lyg daug metų uždarytas šviesos spindulys režimo tamsybėse, nedrįstant pagalvoti, jog viskas galėtų pasikeisti – iš viso sunkiai įmanomas aprašyti, nors iki sielos gelmių yra suprantamas. Tam reikalingas kūrėjo individualybės talentas, apie kurį „Literatūros pamokose“ kalba poetas Rimvydas Stankevičius – tai prigimti kūrėjo paslaptį siejanti sielos virpesiai, kai poetinio žodžio meistras gali suverti rasos lašukus lyg sidabrinis amžinybės karolius ir užsidėti sau ant kaklo...

Nukelta į 8 psl.

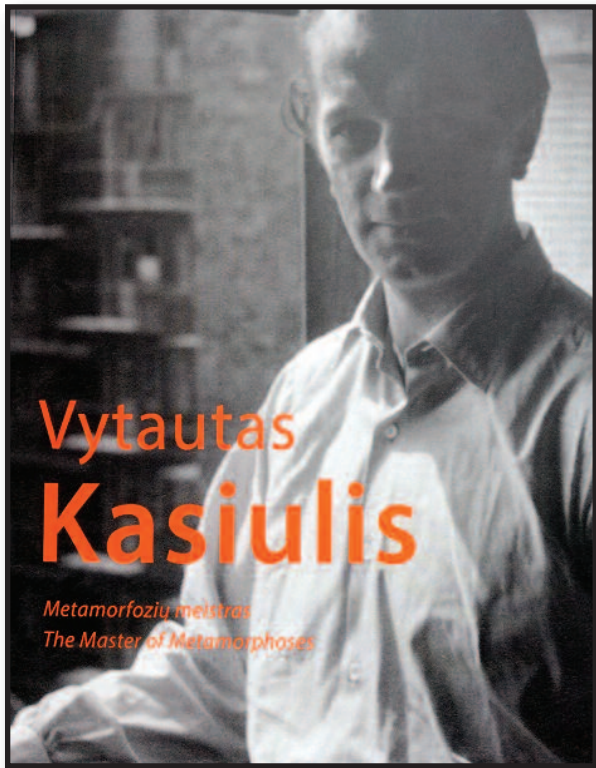

Profesorė Viktorija Daujotytė

Poetas Aidas Marčėnas

Solidžiu leidiniu pristatomas dail. Vytautas Kasiulis

Vytautas Kasiulis: *Metamorfozių meistras*. – Sudarytoja ir tekstų autorė Laima Bialopetravičienė. – V.: Lietuvos nacionalinis dailės muziejus. – 2020

Astrida Petraitytė

Ši leidinį galima laikyti Vytauto Kasiulio darbų albumu. Išties tekstas, pristatantis dailininko biografiją, kūrybinį kelią glaustas, pateikiamas trumpais chronologiniais skyreliais. Pagrįstas rengėjų sumanymas tuos skyrelius paraleliai skelbti lietuvių ir anglų kalbomis. Pastarųjų neturėtume ir mes, lietuviakaliai, praversti paskubomis – mat į tekstą įterpiamos nuotraukos nesidubliuoja. Kasiulio gyvenimą liudijančių fotografijų gana gausu, jos tikrai papildė, suteikia „kūniškumo“ tekstinei informacijai. „Susipažįstame“ ir su įvairaus amžiaus Vytautu, jo tėvais (dar Kasiulevičiais), vyresne seserimi Marija, ir su dailininko šeima – žmona Brone bei sūnumi Vytautu jaunesniuoju, ir su bendramoksliais, kolegomis, ir pan.

O leidinys pradedamas iškalingu L. Bialopetravičienės įžanginiu žodžiu, kuri (lietuvišką) ir pacituosime:

„Dailininkas Vytautas Kasiulis – vienas iš nedaugelio pasaulinėje meno erdvėje pripažintų ir įvertintų lietuvių menininkų. Paryžiaus ir Niujorko moderniojo meno muziejai, Prancūzijos, Jungtinių Amerikos Valstijų, Kanados, Didžiosios Britanijos, Švedijos, Danijos, Šveicarijos, Vokietijos, Argentinos, Australijos ir kitų šalių dailės galerijos bei kolekcininkai tebesaugo šio dailininko, pelnytai meno kritikų vadinto vienu įdomiausių XX a. antros pusės Paryžiaus mokyklos terpėje atsiskleidusių tapytojų, kūrinių“ (p. 7).

Įdomu, kodėl šio balso nepasigirdo, kai Vytauto Kasiulio muziejus Vilniuje naikinimas buvo argumentuotas dailininko „vidutiniškumu“?

Apžvelkime Vytauto Kasiulio gyvenimą – galime pasiremti ir leidinio gale pateikta santrauka „Svarbiausios gyvenimo datos“.

Vytautas Kasiulis gimė 1918 metais – įdomiausia ne tai, kad ne visai aišku: balandžio ar gegužės 23-ą, taip pat – ar Simne, Alytaus apskrityje, ar dar Rusijoje (tėvams pasitraukus karo metais); įdomiausia, kad yra pagrindo versijai, jog gimęs 1914-ais. Vis dėlto oficialiai laikomasi 1918-ųjų datos, kurią nurodydavo ir pats Kasiulis. Po mokslų gimnazijoje 1937 m. jis įstojo į Kauno meno mokyklą, 1940 m. reorganizuotą į Kauno taikomosios dailės mokyklą. Ją baigus 1941 m., Kasiuliui suteiktas dekoratyvinės tapybos dailininko vardas; spėta pelnyti mokyklinių apdovanojimų, netrukus pradėta eksponuoti savo darbus parodose.

1941-ųjų sovietinės represijos skaudžiai palietė dailininko artimuosius: birželio 13 d. suimtas sesers vyras, Lietuvos nepriklausomybės karų dalyvis Antanas Petruškevičius; 1942 m. jis sušaudytas Sverdlovsko NKVD kalėjime. Sesuo su sūnumi Antanu 1941 m. bir-

Vytautas Kasiulis. *Pabėgėliai*, pastelė

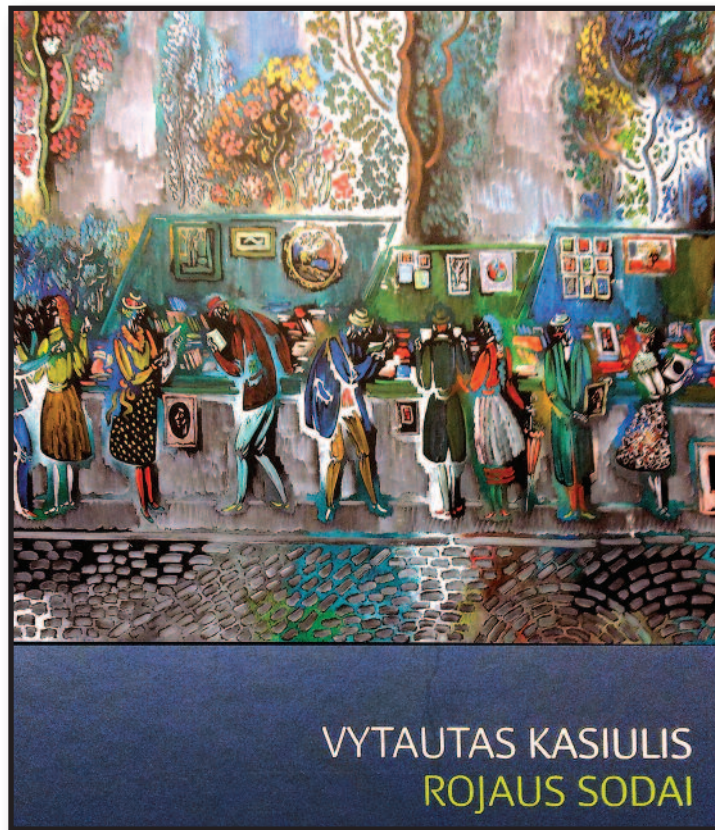
želio 14 d. ištremta į Altajaus kraštą, vėliau – Jakutiją. „Per atsitiktinumą Kasiulis nepateko į šią mėsmale – namie kelias paras nenakvojo, ruošėsi gintis diplominių darbų“ (p. 25).

1942 m. gegužę dailininkas vedė Bronę Dzetaveckaitę (Bronė Kasiulienė bus viso gyvenimo bendražygė, ir po vyro mirties, kaip žinome, puoselėjusi jo atminimą, pasirūpinusi kūrybiniu palikimu). „1943 m. Vytauto Didžiojo kultūros muziejuje Kasiulis surengė pirmąją personalinę parodą, nustebinusią visuomenę tapybos kūrinių ir piešinių gausa, žanrų įvairove“ (p. 27). Regis, dar vyravo realistinis piešinys, tamsus koloritas, kartu su šviesokaitos efektais priminęs ankstesnių epochų meistrų darbus. Deja, dar viena tragedija – kone šios parodos atidarymo išvakarėse „brutaliai nužudyta“ motina (kažin – ar tai tiesiog chuliganiškas sadizmas, ar būta kažkokių politinių peripetijų?). Žinoma, patirto sukrėtimo dailininkas negalėjo pamiršti visą gyvenimą. Leidinyje regime ir pirmosios personalinės Kasiulio parodos eksponatą – Motinos portretą...

1944 m. Kasiulis išvyko tobulintis į Vieną – nauja okupacija užsibaigęs karas užkirto kelią grįžimui. Žmona, laimei, gebėjo pasitraukti, nurodoma, jog pirmoji DP (Displaced Persons) stovykla, kurioje šeimai teko gyventi – netoli Hamburgo, tačiau sūnus Vytautas gimė Vienoje (kada ten atsidadė Kasiulienė, ne labai aišku). Po šios stovyklos 1946–1948 m. Kasiulis gyveno Breisgau Freiburge, dėstė piešimą Dailės ir amatų mokykloje. Nutinka progų dalyvauti parodose įvairiuose Vokietijos miestuose. 1948 m. Kasiulis apsigyveno Paryžiuje, iš pradžių vienas (žmona sulaukdavo entuziastingų šių Meno sostinė giriančių laišku), paskui prisijungė ir šeima. Prasižėję, taip sakant, „ilgas laimingas gyvenimas“ – produktyviai kuriant, eksponuojantis parodose: Paryžiuje „debiutavo“ amerikiečio Raymondo Duncano galerijoje. Be to, susipažino su švedu galeristu ir mecenatu Sture Anderssonu, buvo nuolat kviečiamas į kūrybinius plenerus Pietų Švedijoje.

O Paryžiuje, pasak sudarytojos, „susiformavo ir Kasiuliui būdinga stilistinė kūrybos maniera, pasižyminti virtuoziška linijų žaisme, rafinuotais spalvų sąskambiais žerintu koloritu, lengva ir žaisminga formų stilizacija“ (p. 79). Reikšmingas įnašas į mūsų kultūrą – Kasiulio iliustruota Henriko Radausko eilėraščių knyga „Strėlė danguje“, išleista 1950 m. Či-

kagoje. 1952–1953 m. Paryžiuje Kasiulis dar studijavo spalvotos litografijos technologijas, netrukus Švedijoje surengė ir litografijų parodą. 1956 m. už drobę „Pabėgimas į Egiptą“ buvo apdovanotas lietuvių religinio meno parodos Čikagoje pirmąja premija. Kasiulis priklausė įvairioms dailininkų organizacijoms, tiek Prancūzijos, tiek tarptautinėms. O 1960 m. tapo

Vytautas Kasiulis. *Rojaus sodai*. Parengė Laima Bialopetravičienė ir Riema Rutkauskienė. – Vilnius, Lietuvos dailės muziejus, 2010

ir galerijos savininku – pirmąją „nuosavybę“ netrukus keitė kita: „dr. Juozo P. Kazicko padedamas, išpirkto teises į galeriją Royal gatvėje 11, kur energingos žmonos Bronės Kasiulienės dėka vyko parodinė ir komercinė veikla“ (p. 323). Juozas ir Aleksandra Kazickai parodys dailininkui dėmesį ir, pavyzdžiui, suteikdami jam galimybę viešėti bei kurti jų rezidencijoje Bahamos (leidinyje regime ir Kazickų šeimai priklausančių darbų, regis, būta ir dailininko atsidėkojimo).

1995 m. kovo 12 d. Vytautas Kasiulis Paryžiuje mirė (2018 m. jo ir žmonos palaikai perlaidoti Vilniuje, Antakalnio kapinėse).

Svarbiausi Istorinės Prezidentūros gyvavimo momentai

Algis Vaškevičius

Kaune esančios Lietuvos Respublikos Istorinės Prezidentūros kiemelyje šiemet jau penkioliktą kartą eksponuojama nauja fotografijų paroda. Dėl senamiesčio gatvių remonto darbų paroda „Septynios rūmų istorijos. Preliudija“, kviečiančią žvilgtelėti į Senamiesčio ir Naujamiesčio sankirtoje stovinčius rūmus iš laiko perspektyvos galima apžiūrėti patekus ne pro pagrindinius, o pro kitus vartus.

Parodoje „Septynios rūmų istorijos. Preliudija“ eksponuojamos archyvinės nuotraukos supažindina su septyniais svarbiais istoriniais laikotarpiais. Pirmą kartą lankytojams pasakojama kone du šimtmečius apimanti šio pastato ir jį supančios aplinkos istorija. Dar XIX a. viduryje statytas gyvenamasis namas išgyveno daug pasikeitimų, jis liudija apie politinio gyvenimo verpetus bei čia virsio kasdienio gyvenimo džiaugsmus ir vargus. Šių Kauno rūmų neaplenkė nei pasauliniai karai, nei okupacijos, nei džiaugsmingi nepriklausomybės dešimtmečiai.

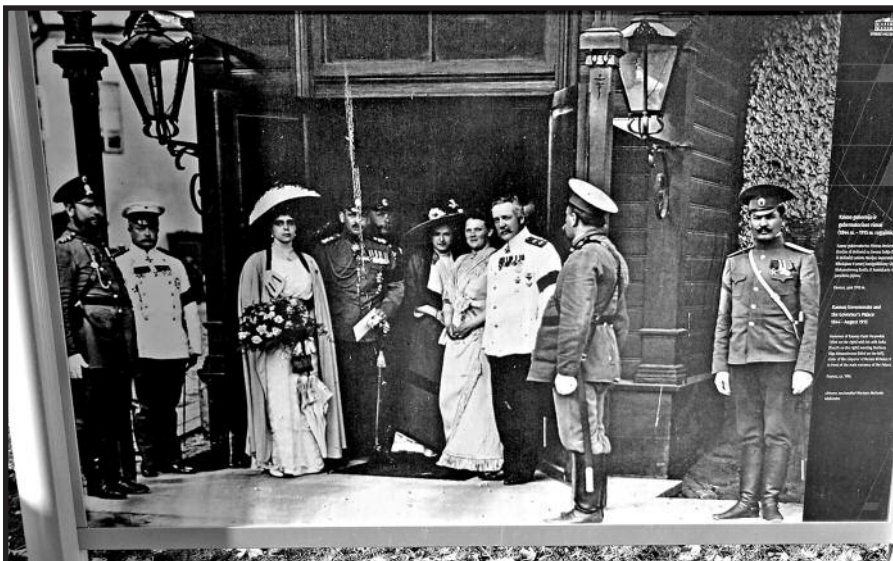
Lankytojų patogumui visa daugiasluoksnė, įvykių prisodrinta pastato istorija suskirstyta į septynis laikotarpius. Pirmasis – tai Kauno gubernija ir gubernatoriaus rūmai. Būtent tuo laikotarpiu turtingos ponios Floros Čechavičienės užsakymu pastatytas gyvenamasis namas transformavosi į Kauno gubernatoriaus rezidenciją. Antrasis laikotarpis – Pirmojo pasaulinio karo metai ir Vokietijos imperijos okupuotuose rūmuose įkurdinta Oberosto viršininko rezidencija. Trečiasis – Lietuvos Respublikos Prezidento rūmai.

1919–1940 m. laikotarpiu čia dirbo ir gyveno visi trys Nepriklausomos Lietuvos prezidentai. Prie Prezidento rūmų paradinių durų husarų pulko apsuptyje buvo sutiktas ne vienas garbus svečias, o į sodelyje susirinkusias minias žmonių iš balkono krepšėsi prezidentai.

Rūmai pirmosios sovietų okupacijos metais – tai ketvirtasis skaudus Lietuvos, Kauno ir pastato laikotarpis. Šiuo laikotarpiu Nepriklausoma Lietuva buvo okupuota, ir Prezidento rūmai virto Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo namais, kuriuose metus gyveno ir dirbo sovietinės Lietuvos vadovas Justas Paleckis.

Penktasis šių rūmų laikotarpis – treji metai su ant rūmų iškelta nacistine svastika. Šiuo periodu pastatas prarado politinės galios centro statusą, o ant durų atsirado užrašas, draudžiantis įžengti ne vokiečių tautybės asmenims.

Vokiečiams pasitraukus, prasidėjo ilgas, daugiau kaip 40 metų trukęs sovietinės okupacijos laikotarpis. Tada čia veikė Mokytojų namai su kino teatru,

Nuotraukose – svarbiausi Istorinės Prezidentūros gyvavimo momentai

Algio Vaškevičiaus nuotraukos

biblioteka bei patalpos meno kolektyvams. Galiausiai vėl išaušo nepriklausomybės aušra, ir prasidėjo septintasis periodas valanda – buvę Prezidento rūmai ir juos supusi aplinka virto Istorine Lietuvos Respublikos Prezidentūra.

Parodoje eksponuojamos įdomios Lietuvos ir užsienio archyvuose, muziejuose ir bibliotekose sukauptos nuotraukos bei taip pat retai plačiai visuomenei matomos asmeniniuose archyvuose saugomos fotografijos.

Šalto mūro sienos slepia daugybę istorijų, kurių tik maža dalis atskleidžiama parodoje „Septynios rūmų istorijos. Preliudija“. Planuojama, kad platesnį vaizdą bus galima išvysti gruodžio mėnesį naujoje muziejaus ekspozicijoje „Rūmų istorijos“, o nekantraujantys daugiau sužinoti apie šio pastato istoriją gali pasinaudoti nuotolinio audiogido www.rumuistorijos.lt teikiamomis paslaugomis. Čia yra lietuvių, rusų, vokiečių ir anglų kalbomis įgarsintos rūmų istorijos, vaizdo pasakojimas, pritaikytas lietuvių gestų kalba, bei specialiai neregams ir silpnaregiams skirtas vaizdo pasakojimas.

XIX amžiaus viduryje, kai šie rūmai buvo pastatyti, Kaunas atrodė visai kitaip nei šiandien. Toje vietoje, kur stovi rūmai, buvo Dominikonų vienuolyno žemė, naudojama daržams. Architekto Fiodoro Vinterio suprojektuotas dviaukštis mūrinis na-

mas čia iškilo 1846–1847 metais. Vėliau jį įsigijo Raseinių I gildijos pirklys Solomonas Feinbergas, kuris prie jau esamo sklypo prijungė pusapvalę Mugių aikštę ir suformavo teritoriją, kuri išbuvo nepakitusi iki pat XX a. 9-ojo dešimtmečio pabaigos.

Pirklys 1866 m. namą su jį supusia aplinka ir pagalbiniais pastatais išnuomojo Kauno gubernatoriui ir jis virto valstybės institucija. Dar po dešimtmetį namas buvo parduotas ir tapo Kauno gubernatorių rezidencija, čia svečiavosi ne vienas garbus to laikmečio svečias. Šį laikotarpį parodoje iliustruoja 1910 metų nuotraukoje, kurioje Kauno gubernatorius Piotras Veriovinas su žmona Sofija prie rūmų paradinio įėjimo pasitinka Rusijos imperatoriaus Nikolajaus II seserį kuni-gaikištienę Olgą Aleksandrovna.

Rūmų kambariai buvo apstatyti prabangiais baldais, o ant sienų pakabinta brangių paveikslų. Archyviniai dokumentai liudija, kad paskutinis gubernatorius iš rūmų ir Kauno pasitraukė 1915 m. gegužę. Pirmojo pasaulinio karo metais čia įsikūrė Oberosto (teritorinis vienetas, sudarytas iš buvusių Rusijos imperijos Vakarinių gubernijų) karinės administracijos viršininkas, antrajame aukšte įkurta karininkų valgykla-restoranai ir poilsio kambariai su kortų stalais. Iš to laikotarpio parodoje yra atvirukas, kuriame – Kauno miesto ir tvirtovės užkariautojų vokiečių portretai miesto Kauno senamiesčio fone.

Rūmai meni ir labai dramatišką 1940 m. birželio naktį iš 14-osios į 15-ąją, kai Sovietų Sąjunga pareikalavo sudaryti naują vyriausybę, skubiai sumti ir teismui atiduoti vidaus reikalų ministrą Kazį Skučą bei Valstybės saugumo departamento direktorių Augustiną Povilaitį ir užtikrinti sovietų dalinių įsileidimą į Lietuvos teritoriją. Tą naktį čia buvo sprendžiamas visos šalies likimas, vyko Valstybės gynimo tarybos posėdis, simboliškai vadinamas paskutiniu posėdžiu. Šį sudėtingą metą taip pat pri-mena parodos fotografijos.

XX a. 6-ojo dešimtmečio viduryje priimtas sprendimas čia įkurti Kauno srities švietimo darbuotojų namus, vadintus tiesiog Mokytojų namais. Po kele-rius metų trukusių remontų ir aplinkos pritaikymo naujoms reikmėms bei sovietinei estetikai, Mokytojų namai bendruomenei duris atvėrė 1957 m. gegužės 26 dieną. Čia veikė kino teatras, vykavo šokių vakarai, liaudies teatro vaidinimai.

Prasidėjus Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžiui, 1989 m. Kauno mokytojų namų pastatas perduotas tuomečiam Kauno valstybiniam istorijos muziejui (dabartinis Vytauto Didžiojo karo muziejus). Po 1998–2002 m. restauracijos pastatui grąžinta ankstesnis vaizdas ir čia duris atvėrė Istorinė Prezidentūra. Parodoje rasime nuotrauką, kurioje užfiksuotas Istorinės Prezidentūros atidarymas 2003 metų vasario 16 dieną.

„Iš laikinosios į šiuolaikinę“

Ieva Marija Mendeikaitė

Tikriausiai net ir gyvenant labai toli nuo Lietuvos viena ar kita ausimi teko girdėti, kad artėjančiais metais Europos kultūros sostine planuoja tapti Kauno miestas.

„Iš laikinosios į šiuolaikinę“ – būtent toks projekto šūkis šiais metais lydi „Kaunas 2022“ kūrybinę grupę, siekiančią perteikti planuojamų renginių tikslus. Pagrindinis projekto tikslas – įtraukti įvairias auditorijas, įvairaus amžiaus atstovus, sujungti daugybę skirtingų interesų, kurie būtų įdomūs skirtingiems žmonėms. Todėl šiai grupei svarbu pristatyti ne tik vietos kultūrą, tačiau ir visuomeninę Europos kultūrą.

Vienas pagrindinių renginių planuojamas kitų metų sausio 22 d. 19:30 val. v. Tuo metu Kaunas pasiners į istorinį įvykį – Europos kultūros sostinės atidarymą. Iki paskutinės akimirkos atidarymo šou programą jos organizatoriai teigė laikysiantys paslapyje! Galima buvo sužinoti tik tiek, kad šventę šiuo metu kuria šimtai kauniečių bei daugybė Lietuvos ir užsienio atlikėjų. Šiuolaikinės muzikos, milžiniškų vaizdo projekcijų ir *slam* poezijos sintezė pasakos istoriją apie miestą kaip gyvą, nuolat atsinaujinantį stebuklą. Taip pat bus surengtas Šiuolaikinio Kauno mito trilogijos renginys, sudarytas iš trijų dalių: Sukilimas, Santaka ir Sutartis. Šios trys dalys kvies į daugiau nei šimtą renginių: premjerų, parodų, koncertų, šviesos ir ugnies šou, kuriuos jungs naujojo Kauno mito pasakojimas.

Tačiau kaip kultūros sostinės programa galėtų apsieiti be pasakojimo apie savo miesto architektūrą? Renginių cikle „Kaunas slepia stebuklą“ bus aptariama paslėpta, mažiau žinoma Kauno architektūra. Kadangi Kauno miestas yra gerai žinomas dėl savo *art deco* pastatų, programa „Modernizmas ateičiai“ kvies kūrybiškai pažvelgti į Kauno modernistinės architektūros paveldą ir jo istoriją. Šią istoriją projekto organizatoriai stengsis perteikti netikėta, intriguojančia ir visiems suprantama kalba. Programoje bus daugiau nei šimtas įvairiausių naujoms patirtims kviečiančių tarptautinių renginių ir projektų: konferencijų, forumų, vasaros mokyklų, simpoziumų ir diskusijų. Įvairios modernizmo interpretacijos laukia netikėčiausiose erdvėse visus metus (taip, kiekvieną dieną).

„Kaunas 2022“ kvies ir į pasimatymą su lietuvių mylimu, Kaunui artimu „Fluxus“ judėjimu. „Fluxus“ pradininko, kauniečio Jurgio Mačiūno mieste liejasi kūrybiškas dialogas, kuriantis ryšius ir pokyčius – iki 2022 m. veiklą pradėjo net 35 kūrybinės bendruomenių laboratorijos. Įtraukianti „Fluxus Labas!“ programa su „Fluxus“ festivaliu kvies į neįžengiamą „Fluxus“ aikštę, o taip pat – ir „Fluxus“ meno kabinetą. Turbūt labiausiai laukiamo festivalio renginys – jo epicentre esanti Yoko Ono, dalyvavusios „Fluxus“ judėjimo ištakose, paroda! Prieš grandiozinį „Fluxus“ festivalio kopimą į Parodos kalną bendruomenės sugužės į Zapyškį, kuriame vyks tarptautinis bendruomenių forumas.

Toks bendruomenių indėlis bus matomas ir kitame renginyje – „Atrasti Kauno rajoną“. Čia net penkiolika Kauno rajono seniūnijų (o tai – dvi dešimtys miestų ir miestelių bendruomenių), projekto „Šiuolaikinės seniūnijos“ dalyvių – jau surengė ir dar rengiasi gausybei renginių. Jų formos ir temos – stulbinančiai įvairios: seniūnijos kviečia į tvarumo festivalius, bendruomenių spektaklius, poezijos skaitymus, įvairias dirbtuves, koncertus. Zapyškyje konstruojamas didysis kultūros laivas „Nemuno7“ – Europoje unikalus upių technikos ir landšafto dizaino projektas, tarnausiantis kaip vieša kultūrinė erdvė. O kur dar planuojamos menų, muzikos, literatūros, maisto festivalių ir tradicinių bendruomenių šventės scenos, kurios 2022-ųjų proga įgavo šiuolaikiškų akcentų.

Vienas iš tokių šiuolaikiškumo kupinų renginių bus „Pasinerti į 'Audrą'“. Tai šiuolaikinio meno instaliacijos ir įvairiausių atlikėjų pasirodymų sin-

teze: elektroninė, eksperimentinė ir akustinė muzika Kauno filharmonijoje, Mykolo Žilinsko dailės galerijoje, Kauno taksi parke, „Pergalės“ koncerte ar Kauno santakoje. Šis visam regionui svarbus renginys žada griausmingą kultūrinį atsinaujinimą, o šiuolaikinio miesto festivalis „Audra“ – jaunimo gyvenimo būdą, kultūrą ir vertybes atspindintis renginys, kuriantis smalsią bendruomenę per patirtis ir drąsias diskusijas.

Projekte „Matters“ („Rūpi“) bus pasakojama ir apie industrinę muzikos kultūrą, kuria besidomintieji teigtų, kad tai elektroninės ir eksperimentinės muzikos žanras, kuriame tyrinėjamos aštrios, transgresyvos ir provokuojančios temos bei garsai. Tokio projekto tikslas – per penkerius metus apžvelgti aktualios industrinės kultūros turinį. Šiuo tikslu projektas pakvies į garso rezidencijas, kūrybines dirbtuves, tarpdisciplininius simpoziumus, festivalius, laboratorijas, performatyvias diskusijas ir ne-diskusijų paneles. Taip pat vienas tikslų yra suburti negausią tarptautinę bendruomenę, besišliejančią prie industrinės vėliavos.

Turbūt šiais metais, pasauliui tapus kaip niekada „karštu“, o ekologinėms nelaimėms vis dažniau paveikiant mūsų kasdienes gyvenimus, viena aktualiausių Kaunas 2022 projekto kryptių bus būtent „Star Cities“ („Žvaigždžių miestai“). Šios krypties tikslas – plėtoti upių turizmą penkiose Europos miestuose ir jų regionuose: Liublianoje (Slovėnijoje), Hamburge (Vokietija), Kaune ir Kauno rajone (Lietuva), Romoje (Italija) ir Paryžiuje – Val-de-Marne (Prancūzija), pagerinti jų patrauklumą per gamtos ir kultūros paveldo pažinimo didinimą bei tvaraus turizmo plėtrą. Įgyvendinant projektą kiekvienas partneris sieks pagerinti regioninės plėtros politikos kryptį ir programų įgyvendinimą, ypač darbo vietų kūrimo, ekonomikos augimo ir investicijų.

Per pirmuosius trejus metus projekto šalys partnerės organizuos tarpregioninę mokymosi veiklą, siekdamas nustatyti gerąsias bendradarbiavimo praktikas. Kiekvienas regionas per antrąjį dvejų metų projekto laikotarpį taip pat įgyvendins veiksmų planą politikos priemonės tobulinimui. Šių etapų veiklose, t. y. reguliariuose susitikimuose ir renginiuose, dalyvaus vietos viešojo ir privataus sektoriaus suinteresuotosios šalys ir savanoriško sektoriaus veikėjai. Projekto STAR Cities trukmė – penkeri metai, nuo 2018 m. Iki 2023 m. Jį finansuoja Europos

regioninės plėtros fondo (ERPF) INTERREG programa Europoje (3-asis kvietimas). Projektui buvo skirta 1 mln. eurų Europos subsidija. Kaunas ir Kauno rajonas kartu su kai kuriais projekto partneriais taip pat yra *Riverside Cities* europinio tinklo nariai, jungiantys vietos regionus, norinčius plėtoti ar pakeisti miestuose vykdomą tradicinę kultūrinę ir/ar ekonominę veiklą prie upių ar vandens keliuose. Tinklo dalyviai siekia didinti supratimą apie šią alternatyvą tradiciniam turizmui Europos miestuose.

Negana to, kad tarp „Kaunas 2022“ programoje žibančių pasaulinio garso vardų – William Kentridge, Marina Abramović, Yoko Ono, Robert Wilson, Mirgos Gražinytės-Tylos, Modesto Pitreno, Edgardo Montvido, Oskaro Koršunovo, Janet Cardiff ir George Bures Miller, prof. Antonio Polonski, Boris Gibé, Olivier

Šiuolaikinio Kauno fragmentai.

Nuotraukos iš interneto

Grossetête – prisijungs ir daugelis kitų pasaulinio garso menininkų, žiūrovų taip pat lauks unikalūs savo masteliu, programa ir menine kokybe festivaliai – „ConTempo“, „Kauno literatūros savaitė“, „Istorijų festivalis“, „Laimės diena“. Visus juos įžiebė kultūros sostinės titulas.

Tam, kad žinia apie „Kaunas 2022“ projektą pasisklistų dar greičiau, projekto organizatoriai nusprendė išnaudoti įvairias komunikacijos erdves – Kauno oro uostą, (pervadinus jį „fluxus“ oro uostu), autobusus, Kauno prekybos centrą *Akropolis*, krepšinio varžybas, daugiabučių kiemus ir t. t. iš tikrųjų siekiant visų grupių įsitraukimo. To rezultatai: Kauno projektas susilaukė padvigubėjusio kiekio socialinių medijų sekėjų, keturgubai išaugusios sklaidos naujienlaiškiuose, aštuonis kartus išaugusio savanorių kiekio. Taip pat kampaniją įvertino „Best Baltic“, apdovanodama ją auksu, bei „ADO*LT’21, kuri kampaniją apdovanojo bronza televizijos ir kino pogrupyje.

Prisidėkite prie žinios ir jūs. Stebėkite, dalinkitės ir dalyvaukite, tokia proga pasitaiko retai.

Dailininkas Vytautas Kasiulis

Atkelta iš 5 psl.

O štai didysis Dailininko grįžimas į Lietuvą: 2009 m. Vilniaus paveikslų galerijoje surengta pirmoji išsami paroda, išleistas „gausiai iliustruotas kūrybos katalogas“ (matyt, tai solidi, kietais viršeliais knyga „Rojaus sodai“). „Po parodos dailininko našlė išreiškė valią kūrinius padovanoti Lietuvos dailės muziejui, o jai mirus sūnus Vytautas Kasiulis tęsė dovanojimą,

Vytautas Kasiulis. Motinos portretas

gumu, neretai – net žaisminga nuotaika pasižymi ne vienas karo metų paveikslas (pvz., „Keliaujantis muzikantas“, 1943), nors esama ir stilizuotos stilistikos darbų („Šokančios mergaitės“, apie 1941–1942). Išties šio periodo paveiksluose vyrauja tamsūs tonai, nors niūri nuotaika iš jų retai padvelkia (pvz., „Prie kapinių tvoros“, apie 1942). Religiniais motyvais dailininko taip pat kurta; ne tik jų tamsus koloritas, bet ir emocinis įvardijimas neleidžia nusiteikti lengvabūdiškai – štai „Dievo Motinos skausmas“, 1942 m.

Darbų koloritas šviesėja, kaip pažymi sudarytoja, jau išikūrus Vokietijoje. Kai kurie kūriniai, nors, žinoma, pirmiausia vertintini meniniais kriterijais, kartu yra ir istoriniai liudijimai – pvz., 1945-ųjų pastelė „Pabėgėliai“ (žmonių neregime, tik vežimus, daiktus, bet nesunkiai išivaizduojame tuos nežinios keliu traukiančius...)

Leidinyje regime ir pokarinius tušu atliktus piešinius (pvz., „Dailininkas ir modelis“, 1947). Paryžiuje vis labiau įtvirtinama „kasiuliška“ tapybos maniera – linksmų spalvų potėpiais neretai kuriamos žanrinės scenos („Dailininkas ir modelis“, „Gatvės orkestras“, „Žirgų lenktynės“, „Knygų pardavėjai prie Senos Paryžiuje“ ir kt.), įamžinamas mylimas miestas („Gatvėlė Montmartre Paryžiuje“).

Religinės tematikos darbai brandžiuoju laikotarpiu – neretai vizualiai žaismingi (pvz., „Apaštalas Matas ir angelas“). Scenų teatrališkumas kai kuriuose paveiksluose – taip pat linksmų spalvų – tarsi kertasi su skaudžiai parodijine tema: „Popiežius ant kryžiaus“). Bet ne vien spalvų fejerverkai ir vėlyvesniuose darbuose. Tamsesniais tonais pasižymi spalvotos litografijos (pvz., „Akordeonistas“), taip pat kai kurios pastelės bei drobės.

Po darbais – pastelėmis, aliejinėmis drobėmis, litografijomis – dažniausia nuoroda: Lietuvos nacionalinis dailės muziejus; Bronės Kasiulienės ir Vytauto Kasiulio jaunesn. dovana... Esama ir privatiems savininkams – asmenims ar įstaigoms – priklausančių paveikslų.

Leidinio gale pateikiami Priedai – pluoštelis laiškų ir dokumentų (pasai ir kt.). Laiškai pavieniai, jie nepaliudija „epistolinio ryšio“ su kuria nors asmenybe, bet ir juose randame vertingų gyvenimo, kū-

reikšmingų, kaip rašytojo gyvenimo vingių pajautimas susipina su jo kūryba ir kaip tai būtina žinoti skaitytojui.

„Literatūros pamokoje“ poetas Antanas A. Jonynas subtiliai prisiliečia prie poetinės kalbos spalvų, garsų, žodžių pajautos paslapčių, „Metų“ žurnalo redaktorius Antanas Šimkus apžvelgia įvairių laikotarpių LRS kūrėjų kūrybines patirtis, 40-ties knygų vaikams autorė poetė Ramutė Skučaitė prisipažįsta, kad jos gyvenimo tragiškuose momentuose pasakos padėjo net tada, kai niekas daugiau negalėjo padėti.

Netikėtos lietuviškam kūrėjui „Literatūros pamokų“ žvaigždės nušvitimas pasaulio padangėje – didelė dovana, brangiausi vaistai ir sveikatos sustiprinimas tiek kūrėjui, tiek skaitytojui.

Mano nepaminėtus „Literatūros pamokose“ dalyvavusius menininkus, manau, su palankumu ir meile perskaičius visi, kas atsivers YouTube internetinę svetainę „Literatūros pamokos“.

Savo vardu noriu išreikšti visų pasaulio emigrantų padėką LRS pirmninkei rašytojai Birutei Jonuškaitei, Lietuvos Kultūros tarybai ir visiems gerbiamiems „Literatūros pamokų“ dalyviams.

rybos, bendrystės detalių. Kasiulis kai kuriuose dalijasi savo kūrybinės „virtuvės“ atradimais: „Bandžiau įveikti plokštumą./ Ir staiga – plokštuma sprogo ir pasipylė po visą paveikslą gabalais – spalvotomis dėmėmis“ (nežinomam asmeniui, apie 1950–1951 m.; p. 333). O štai Radauskas teiraujasi, kaip galys atsilyginti už puikų darbą (ilustracijas poezijos rinkiniui „Strėlė danguje“), prisipažįsta: „Mano knygą krikščionių ‘Draugas’ (Čikagos dienraštis) pagyrė, bet kai kuriuos eilėraščius pavadino ‘nekukliais’ (=nepadoriais!)“ (p. 333). Patiriame, kad jau 7-ame dešimtmetyje mezgėsi Kasiulio ryšiai su sovietinės Lietuvos meno, kultūros veikėjais – Vytautu Kairiūkščiu, Pranu Gudynu, kt.

Taigi leidinys liudija emigrantą Kasiulį Paryžiuje gebėjus išskleisti savo talentą, palikti gausų ir įvairų kūrybinį palikimą.

Įdomu šį leidinį palyginti su 2009 m. išleistais „Rojaus sodais“, taip pat apimtimi (nors ir mažesne) galinčiais pretenduoti į albumo vardą (parengė Laima Bialopetravičienė, Rima Rutkauskienė). Paėmus į rankas spalvomis žaižaruojančius „Rojaus sodus“ (dizaineris Gediminas Akelaitis), vėl iškyla iškart su-trikdęs klausimas: kodėl „Metamorfozių meistro“ viršelis toks niūriai pilkas (leidinio dailininkė Loreta Uzdraitė)?.. Nieko keisto, kad „pirmai pažinčiai“ pasirinktas ne dailininko darbas, bet jo portretinė nuotrauka, tik: ar ta viso kadro pilkuma norima pasakyti ir Kasiulio gyvenimą pilką buvus?.. Teliaka darskart atsiversti spalvinguosius jo darbų puslapius...

Toli nušvitęs „Literatūros pamokų“ šviesulys

Atkelta iš 4 psl.

Vaiko širdimi išgyvenusi savo tėvų, žymių lietuviško teatro aktorių-nusipelnusių Tautos veteranų Z. Zelčiaus ir D. Juronytės kūrybinio gyvenimo istorijas – poetė Dovilė Zelčiūtė turi ypatingą dvasinį santykį su prasminga poezija. „Paskutinė poezijos knyga: „Šokis Vilniaus gatvėje“ (2021) gimė dramatiškomis aplinkybėmis, su sunkiais tikrais išgyvenimais, mirus vyrui rašytojui Jurgiui Gimberui. Po pusės skausmingo gedulo metų eilėraščių eilutės pačios pradėjo byrėti...“ – prisipažįsta poetė savo „Literatūros pamokoje.“

Maironio lietuvių literatūros muziejaus ilgametė direktorė rašytoja Aldona Ruseckaitė, daug metų ieškojusi Kūrėjo gyvenimo paslapčių santykio su jo kūryba, dar kartą mielai at-

skleidžia, kaip rašytojo gyvenimo vingių pajautimas susipina su jo kūryba ir kaip tai būtina žinoti skaitytojui.

„Literatūros pamokoje“ poetas Antanas A. Jonynas subtiliai prisiliečia prie poetinės kalbos spalvų, garsų, žodžių pajautos paslapčių, „Metų“ žurnalo redaktorius Antanas Šimkus apžvelgia įvairių laikotarpių LRS kūrėjų kūrybines patirtis, 40-ties knygų vaikams autorė poetė Ramutė Skučaitė prisipažįsta, kad jos gyvenimo tragiškuose momentuose pasakos padėjo net tada, kai niekas daugiau negalėjo padėti.

Netikėtos lietuviškam kūrėjui „Literatūros pamokų“ žvaigždės nušvitimas pasaulio padangėje – didelė dovana, brangiausi vaistai ir sveikatos sustiprinimas tiek kūrėjui, tiek skaitytojui.

Mano nepaminėtus „Literatūros pamokose“ dalyvavusius menininkus, manau, su palankumu ir meile perskaičius visi, kas atsivers YouTube internetinę svetainę „Literatūros pamokos“.

Savo vardu noriu išreikšti visų pasaulio emigrantų padėką LRS pirmninkei rašytojai Birutei Jonuškaitei, Lietuvos Kultūros tarybai ir visiems gerbiamiems „Literatūros pamokų“ dalyviams.

Kultūros kronika

Spalio 23-ąją kamerinis choras „Aidija“, vadovaujamas dirigento Romualdo Gražinio, šiuolaikinės lietuvių kompozitorių chorinės muzikos programą pristatė Danijos sostinės Kopenhagos gyventojams ir svečiams. Koncertas vyko netradicinėje erdvėje – beveik prieš šimtmetį pastatytame Bronshojo vandens bokšte (Bronshøj Vandtårn), kuris, pastatui praradus savo pirminę funkciją, vietinės bendruomenės iniciatyva praėjusį dešimtmetį virto kultūrinių renginių vieta. Atsižvelgdamas į ypatingą renginio vietos specifiką, choras „Aidija“ parengė specialiai šiai unikaliai erdvei pritaikytą programą „Vandens naktis“, kurioje skambėjo Vaclavo Augustino, Broniaus Kutavičiaus, Onutės Narbutaitės, Antano Kučinsko, paties R. Gražinio ir kelių XXI a. užsienio autorių kūriniai.